

20.12.2005

1618/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

VUOSITILINTARKASTUKSEN VIIVÄSTYMINEN

1

KANTELU

Kantelijat pyysivät 7.6.2004 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Lappeenrannan maistraatin ja Lappeenrannan kaupungin 2. yleisen edunvalvojan menettelyä tätinsä edunvalvontaan liittyneiden asioiden hoitamisessa. Kantelijoiden mukaan maistraatti oli laiminlyönyt yksityisen edunvalvojan toiminnan asianmukaisen valvonnan ja yleinen edunvalvoja oli tehnyt päämiehensä kannalta epäedullisen oikeustoimen.

3

RATKAISU

3.1

Yleistä vuosi- ja päätöstilien jättämisestä ja tarkastamisesta

Kantelijat kummeksuivat muun muassa vuositilien tarkastusten viipymistä. Maistraatin selvityksessä on yksityiskohtaisesti selvitetty vuosi- ja päätöstilien tarkastusten eri vaiheita ja tarkastuksen viipymiseen johtaneet syyt. Näihin palaan jäljempänä kohdissa 3.3–3.5. Päällimmäisenä syynä oli ollut ennen kaikkea se, että omaisedunvalvoja oli lyönyt laimin toimittaa tilit määrätyssä ajassa.

Holhustoimesta annetun lain 51 §:n 2 momentin mukaan vuositili on annettava kolmen kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Jos edunvalvontatehtävä on alkanut tilikauden jälkimmäisellä puoliskolla, holhousviranomaisen voi saman lainkohdan mukaan päättää, että tili annetaan seuraavan vuositilin yhteydessä. Käytännössä tilikausi päättyy vuodenvaihteessa, ja vuositili on annettava alkavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Vaikka pitempikin tilikausi on maistraatin nimenomaisella päätöksellä mahdollinen, se on mielestäni kuitenkin valvonnan kannalta ongelmallinen, koska pitkä tilikausi vastaavasti pitkittää puuttumista mahdolliseen huonosti hoidettuun taloudenpitoon.

Päätöstili puolestaan on annettava holhustoimesta annetun lain 52 §:n mukaan

viipymättä edunvalvontatehtävän päätyttyä.

Toisin kuin vuositilin antamiselle, laissa ei ole asetettu erityistä määräaika- tai päätöstilin tarkastamiselle. Holhoustoimesta annetun lain 56 §:n 1 momentin mukaan tilit on tarkastettava viipymättä. Kyseisen säännöksen perusteluissa (HE 146/1998 vp, 56-57) ei ole otettu kantaa siihen, mitä 'viipymättä' tässä yhteydessä tarkoittaa. Käsitykseni mukaan useissa maistraateissa – kuten Lappeenrannassa – noudatetaan käytäntöä, jonka mukaan tilit pyritään tarkastamaan sen vuoden kuluessa, jona ne ovat saapuneet maistraattiin.

On sinänsä jossain määrin tulkinnanvaraista, voidaanko tämän yleisen käsittelyperiaatteen katsoa täyttävän laissa säädetyn viivytyksettömyyden vaatimuksen, koska pisimmillään käsittelyaika olisi tällöin peräti yhdeksän kuukautta. Holhoustoimesta annetussa laissa käsittelyajasta käytetty ilmaisu vaikuttaa lähtökohtaisesti jopa tiukemmalta kuin esimerkiksi perustuslain 21 §:n 1 momentissa ja hallintolain 23 §:n 1 momentissa säädetty vaatimus käsitellä asia ilman aiheettonta viivytystä.

Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin todettu viivytyksettömyyden ja aiheettoman viivytyksen olevan joustavia käsitteitä, joiden soveltaminen riippuu ainakin käsiteltävän asian luonteesta, vaikeusasteesta ja käsittelyn vaatimista menettelytavoista (ks. Olli Mäenpää: Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, 2004, s. 150). Tiivistäen voidaan todeta, että käsittelyaika ei saa olla pidempi kuin riittävän huolellinen ja asianmukainen käsittely kohtuudella edellyttää asian erityispiirteet huomioon ottaen (em. teos).

Näin olen kutakin tilintarkastusta on arvioitava tapauskohtaisesti, ja tällöin on selvitettävä ne syyt, joista käsittelyaika on kokonaisuudessaan muodostunut. Maistraattien menettelyä tilintarkastuksessa on mielestäni tarkasteltava lähtökohtaisesti siitä lukien, kun edunvalvojan olisi tullut jättää tili maistraatille tarkastettavaksi. Näin on siksi, että tämän määräajan ylittyminen synnyttää maistraatille toimimisvelvollisuuden huolehtia siitä, että viivästyneen tilin saamiseksi ryhdytään viipymättä asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Maistraatin edellä mainittu aktiivisuus on tärkeää, koska vuositilin antamisen siirtyminen puolestaan merkitsee, että myös vuositilin tarkastaminen viivästyy. Tämä taas on ongelmallista erityisesti päämiehen, mutta myös edunvalvojan oikeusturvan kannalta. Päämiehen etu vaatii, että tilit päästään tarkastamaan mahdollisimman ripeästi, jotta mahdolliset epäselvyydet, puutteellisuudet tai suoranaiset lainvastaisuudet tulisivat ilmi mahdollisimman hyvissä ajoin. Toisaalta on myös edunvalvojan oikeusturvan kannalta tärkeää, että hän saa tilintarkastuksen myötä informaatiota ja palautetta tekemästään työstä, jotta hän tarvittaessa voi jatkossa muuttaa toimintatapojaan.

Maistraatin menettelyä on nyt esillä olevassa kanteluasiassa arvioitava siitä näkökulmasta, miten se oli reagoinut siinä vaiheessa, kun epäkohdat olivat tulleet sen tietoon.

3.2

Tutkinnan rajaus

Oikeusasiamiehen tehtävänä on perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että viranomaiset ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamiehellä ei siten ole toimivaltaa puuttua yksityisten edunvalvojen menettelyyn sinänsä. Oikeusasiamiehen toimivalta edunvalvonta-asioissa kattaa maistraattien ohella kuntien yleiset edunvalvojat ja sellaiset yksityiset edunvalvontapalveluiden tuottajat, joilta kunta sopimukseen perustuen on hankkinut mainitut palvelut.

Edellä todetun vuoksi kohdissa 3.3–3.5 tarkasteluni rajoittuu siihen, kuinka maistraatti oli valvonut puheena olevan omaisedunvalvojan toimintaa. Seuraavassa tarkastelen erikseen kutakin tilikautta.

3.3

Vuotta 1999 koskeneen tilin tarkastamisesta

Ensimmäinen Lappeenrannan maistraatin tarkastama tili oli vuodelta 1999, ja se oli tarkastettu 17.11.2000. Vuositili olisi tullut jättää tarkastettavaksi 31.3.2000 mennessä. Edunvalvoja oli jättänyt tilin maistraatille vasta 13.6.2000 maistraatin kirjallisesti kehoitettua häntä siihen.

Maistraatin selvityksen mukaan kehotuskirjeiden lähettäminen perustuu yleensä ns. massa-ajoon, jossa maistraatin asiankäsittelyohjelma poimii kaikki ne edunvalvojat, jotka eivät ole toimittaneet vuosi- ja päätöstilii määräaikaan mennessä. Ensimmäiset kehotuskirjeet tilien toimittamiseksi ajetaan vuosittain touko–kesäkuussa ja 2. kehotuskirjeet loka–marraskuussa.

Vuoden 1999 tilin osalta ensimmäisen kehotus oli lähetetty 15.5.2000 eli puolentoista kuukauden kuluttua määräpäivän umpeutumisesta. Tämän vuoksi ja kun mainittu muistutus oli jo tuottanut toivotun tuloksen vuositilin lopulta saavuttua kuukauden sisällä muistutuksesta, kulunutta aikaa voidaan esillä olevassa yksittäistapauksessa pitää siinä määrin kohtuullisena, etten katso aiheelliseksi puuttua siihen erikseen enemmän.

Tilin saavuttua edunvalvojalta oli vielä hankittu lisäselvitystä, joka oli saapunut 16.10.2000. Tili oli lopulta tarkastettu 17.11.2000 eli noin viiden kuukauden kuluttua sen saapumisesta ja kuukauden kuluttua lisäselvityksen saamisesta. Tehdyt toimenpiteet huomioon ottaen katson, että asiassa ei ole menetelty holhoustoimesta annetun lain viivytyksetöntä asian käsittelyä koskevan velvoitteen vastaisesti. Näin ollen kirjoitus ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

3.4

Vuotta 2000 koskeneen tilin tarkastamisesta

Vuotta 2000 koskenut tili olisi tullut toimittaa maistraattiin tarkastettavaksi 31.3.2001. Koska näin ei ollut tapahtunut, maistraatti oli lähettänyt edunvalvojalle

ensimmäisen kehotuskirjeen 31.5.2001. Tili oli sittemmin saapunut 20.7.2001 eli melkein neljä kuukautta myöhässä.

Tilin tarkastaminen oli alkanut samana syksynä. Edunvalvojalle oli 12.10.2001 lähetetty tiliä koskenut selvityspyyntö, joka koski erityisesti päämiehen ja edunvalvojan velkasuhdetta. Määräpäiväksi velan maksamiselle oli asetettu 31.12.2001. Koska edunvalvoja ei ollut maksanut velkaa, maistraatti lähetti hänelle 15.3.2002 toisen kirjeen, jossa oli mm. ilmoitettu toimenpiteistä edunvalvojan vaihtamiseksi.

Saatuaan 27.5.2002 tiedon päämiehen hoitomaksujen laiminlyömisestä maistraatti oli samana päivänä tehnyt käräjäoikeudelle hakemuksen edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään. Tässä vaiheessa määräaika vuoden 2001 tilin antamiselle oli jo umpeutunut, eikä edunvalvoja ollut mainittua tiliä antanut.

Asian käsittelyä oli maistraatin selvityksen mukaan hidastanut se, ettei edunvalvojan ollut saatu yhteyttä tai hän ei ollut vastannut selvityspyyntöihin.

Vuoden 2000 tili oli saatu lopullisesti tarkastettua 11.2.2003. Kyseisen vuositilin tarkastaminen oli siten lähtökohtaisesti kestänyt hyvin kauan, yli puolitoista vuotta. Tämä tarkoittaa käytännössä, että tilikauden alussa mahdollisesti tehdyt epäasianmukaisuudet olisivat tulleet valvojan viranomaisen tietoon pahimmillaan vasta kolmen vuoden kuluttua.

Ottaen huomioon ne ongelmat, joita kyseisen edunvalvojan suhteen oli tietojen saamisen suhteen jo aiemmin ollut, pidän ensinnäkin jossain määrin kritiikille alttiina sitä, että viimeisin kehotuskirje oli lähetetty edunvalvojalle vasta kahden ja puolen kuukauden kuluttua velan maksulle aiemmin jo asetetun määräpäivän umpeutumisesta. Minua myös kummeksuttaa se pitkämielisyys, jolla maistraatti ylipäättäen oli suhtautunut edunvalvojan laiminlyönteihin maksaa puheena oleva velka pois – olihan maistraatti itse asiassa jo vuoden 1999 tilintarkastuksen yhteydessä antanut muistutuksen siitä, että velka tulee edunvalvojan lupaamalla tavalla maksaa pois vuoden 2000 loppuun mennessä, ja vielä 12.10.2001 uudelleen edellyttänyt, että velka tulee maksaa 31.12.2001 mennessä.

Asian kokonaisarvioinnissa on nyt kuitenkin otettava huomioon se, että tilin tarkastaminen oli käytännössä alkanut kohtuullisessa ajassa mutta selvityksen mukaan lopulta pitkittynyt osaltaan sen johdosta, ettei edunvalvojaa ollut tavoitettu. Menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen ottanut huomioon myös sen, että maistraatti oli jo kauan ennen puheena olevan tilin lopullista tarkastamista hakenut edunvalvojan vapauttamista tehtävästään, mikä olikin toteutunut ensin väliaikaisella määräyksellä jo hakemusta seuraavana päivänä 28.5.2002. Koska edunvalvoja oli laiminlyönyt toimittaa ajoissa myös vuoden 2001 tilin, maistraatissa oli käytännössä ollut samanaikaisesti eli vuoden 2002 aikana vireillä sekä vuoden 2000 että vuoden 2001 tileihin liittyneitä toimenpiteitä, joilla oli liityntä samaan asiaan eli velkasuhteeseen edunvalvojan ja päämiehen välillä. Joissakin tapauksissa voi olla myös tarkoituksenmukaista yhdistää eri tilikausia koskevien asioiden käsittelyä toisiinsa.

Tiliin kohdistuneet epäkohdat olivat siten jo olleet maistraatin tiedossa ja niihin oli reagoitu. Edunvalvojan tultua vapautetuksi tehtävästään lopullisen vuositilintarkastuksen viipyminen ei ollut sinänsä vaarantanut päämiehen oikeusturvaa.

Vielä voidaan kysyä, olisiko maistraatin tullut ryhtyä aiemmin toimenpiteisiin edunvalvojan vaihtamiseksi. Holhoustoimesta annetun lain 16 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään, jos hän osoittautuu siihen kykenemättömäksi tai sopimattomaksi tai jos vapauttamiseen on muu erityinen syy. Näin ollen kyse on maistraatin näkökulmasta ollut siitä, mikä on kulloinkin riittävä peruste hakea edunvalvojan vaihtamista.

Rahojen lainaaminen päämieheltä aiheuttaa intressiristiriitatilanteen edunvalvojan ja päämiehen välille. Maistraatin näkökulmasta kyse on siten ollut sen arvioimisesta, onko tuo intressiristiriita jo itsessään ollut osoitus edunvalvojan kykenemättömyydestä tehtäväänsä siten kuin edellä mainittu lainkohta edellyttää. Selvityksen mukaan puheena oleva velka oli sinänsä ollut selvä ja riidaton, koska edunvalvoja ei sen olemassaoloa missään vaiheessa ollut kiistänyt. Edunvalvoja oli maistraatin mukaan myös kertaalleen jo lyhentänyt velkaansa. Aiempi holhouslautakunta oli myös hyväksynyt tilit muistutuksesta, joten edunvalvonnan alussakaan ei ollut ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden suhteen maistraatin olisi tullut reagoida. Puheena olevan velan ohella maistraatin tiedossa ei siten ollut vielä ennen 27.5.2002 ollut muita edunvalvontaan liittyviä epäkohtia.

Johtopäätökseni on, että vuositilin vuodelta 2000 tarkastaminen oli kestänyt olennaisesti kauemmin kuin holhoustoimesta annetun lain viivytyksettömyyden vaatimus olisi edellyttänyt. Maistraatin selvityksestä ei erikseen ilmene perusteita sille, miksei se ollut tarkastanut tiliä ennen kuin vasta 11.2.2003 eli vasta lähes vuosi sen jälkeen, kun se oli lähettänyt edunvalvojalle 15.3.2002 ilmoituksen toimenpiteisiin ryhtymisestä edunvalvojan vaihtamiseksi. Selvityksestä ei myöskään ilmene, että maistraatti olisi mainitun ilmoituksen jälkeen tehnyt juuri puheena olevan tilin osalta toimenpiteitä.

Aiemmin luettelemani maistraatin menettelyn moitittavuutta vähentävät seikat johtavat kuitenkin asian kokonaisarviossa siihen, etten katso aiheelliseksi ryhtyä tältä osin enempään toimenpiteisiin kuin että saatan tässä esittämäni näkökohdat maistraatin tietoon.

3.5

Vuosi- ja päätöstilin ajalta 1.1.2001–28.5.2002 tarkastamisesta

Koska edunvalvojan tehtävä oli päättynyt 28.5.2002, aikaväliltä 1.1.2001–28.5.2002 annettu tili oli ollut sekä vuosi- että päätöstili. Siinä vaiheessa, kun edunvalvoja oli 28.5.2002 vapautettu tehtävästään, vuoden 2001 tili oli vielä antamatta, vaikka se olisi tullut antaa 31.3.2002 mennessä. Maistraatti oli lähettänyt edunvalvojalle 30.5.2002 ilmoituksen tilien antamisesta mainitulta ajanjaksolta 28.6.2002 mennessä.

Koska määräaika ei noudatettu, maistraatti lähetti edunvalvojalle ensimmäisen kehotuksen 8.7. ja toisen kehotuksen 20.8.2002. Näistä huolimatta tilejä ei annettu. Tämän jälkeen maistraatti lähetti edunvalvojalle 10.9. ja 14.10.2002 tavallisilla kirjeillä selvityspyynnön ja kehotuksen tilien antamiseen sekä 19.11.2002 saantitodistuksella selvityspyynnön, jossa oli todettu, että ennen kuin edunvalvoja määrätään sakon uhalla toimittamaan pyydetty tili liitteineen, hänelle varattiin tilaisuus selityksen antamiseen 3.12.2002 mennessä.

Koska edunvalvoja ei noutanut selvityspyyntöä postista, se jouduttiin antamaan hänelle tiedoksi haastemiehen kautta 21.11.2002. Vasta tämän jälkeen edunvalvoja toimitti tilit 2.12.2002. Täydennyksiä oli jouduttu pyytämään vielä tämänkin jälkeen 4.12.2002 ja 21.3.2003. Kyseinen tili oli lopulta saatu tarkastettua 11.2.2003 eli runsaan kahden kuukauden kuluttua tilin saapumisesta ja alle kuukaudessa viimeisestä täydennyspyynnöstä.

Maistraatin selvityksen mukaan puheena olevan ajanjakson kuluessa päämiehen tililtä oli vielä tehty epäselviä nostoja määrältään yhteensä enemmän kuin aiemmin tarkoitettu velkasumma oli alun perin ollut.

Holhustoimesta annetun lain 57 §:n mukaan jos edunvalvoja laiminlyö asianmukaisen tilin antamisen, holhousviranomaisen voi määrätä edunvalvojan suorittamaan laiminlyödyn toimenpiteen ja tehostaa päätöstään sakon uhalla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Myös tältä osin huomioni on kiinnittynyt siihen pitkämielisyyteen, jolla maistraatti oli suhtautunut puheena olevan edunvalvojan toimintaan. Ottaen huomioon ne ongelmat, joita kyseisen edunvalvojan suhteen oli jo aiemmin ollut tilien ja niihin liittyneiden selvitysten toimittamisessa ajallaan, voi perustellusti jossain määrin kummeksua sitä, että maistraatti oli nytkin melko pitkään pyrkinyt lähestymään edunvalvojaa vain tavallisin kirjein. Voidaan myös kysyä, olisiko edunvalvojan aiempi toiminta huomioon ottaen ollut jo aikaisemmassa vaiheessa perusteltua ryhtyä holhustoimesta annetun lain 57 §:n mukaisiin järeämpiin toimenpiteisiin – viime kädessä tilin teettämiseen edunvalvojan kustannuksella.

Toisaalta hallinnossa noudatettava suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomaisten toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Toisin sanoen toimenpiteen on oltava asianmukainen, tarpeellinen ja oikein mitoitettu sen tavoitteen kannalta, johon kysymyksessä olevalla toimella pyritään. Käytännössä suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomaisen mitoittaa toimintansa alimmalle sellaiselle tasolle, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus. Näin ollen viranomaisen tulee lähtökohtaisesti edetä lievemmistä keinoista järeämpiin.

Johtopäätökseni on tältä osin, ettei asiassa ole ilmennyt perusteita sen tueksi, että voisin katsoa maistraatin käyttäneen väärin harkintavaltaansa arvioidessaan niitä keinoja, joilla puuttuvien tilien saaminen toteutuisi.

Saatujen selvitysten mukaan lopullinen velkasumma oli puheena olevana

tilikautena vielä kasvanut edunvalvojan omaan lukuunsa tekemien nostojen johdosta. Jälkikäteen arvioiden nämä nostot olisi voitu estää, mikäli edunvalvojaa olisi vaihdettu aikaisemmin. Maistraatin menettelyä on kuitenkin arvioitava niiden tietojen valossa, jotka sillä itsellään oli ollut tai olisi voinut olla käytettävissään. Tähän olen lähemmin ottanut kantaa edellä kohdassa 3.4.

Totean lisäksi, että tilintarkastus on aina jälkikäteistä valvontaa. Näin ollen vaikka edunvalvoja jättäisi tilin ajoissa ja vaikka maistraatti tarkastaisi sen saman tien, edunvalvojalla olisi silti kärjistäen koko tilikausi aikaa menetellä sopimattomasti, mikäli hän niin päättäisi tehdä eikä päämies kykenisi asiaan reagoimaan. Salassapitosäännökset myös pääsääntöisesti estävät omaisten mahdollisuuden valvoa sitä, kuinka edunvalvoja on asioita hoitanut, jollei päämies kykene antamaan suostumustaan itseään koskevien tietojen luovuttamiseen. Edunvalvonta perustuu perimmältään luottamukseen päämiehen ja edunvalvojan välillä. Mikäli joku haluaa tätä luottamusta väärinkäyttää, jälkikäteisellä valvonnalla ei siihen välttämättä pystytä oikea-aikaisesti puuttumaan.

Tapaukseen liittyneet erityispiirteet huomioon ottaen en katso asiassa ilmenneen tältä osin aihetta enempään kuin että saatan tässä jaksossa esittämäni näkökohdat maistraatin tietoon.

3.6

Yleisen edunvalvojan menettelystä ja maistraatin häneen kohdistamasta valvonnasta

Kantelijat olivat tyytymättömiä yleisen edunvalvojan päämiehensä puolesta aiemman edunvalvojan kanssa tekemän velkakirjan ehtoihin. Edunvalvonnan lakattua päämiehen kuoleman johdosta maistraatti oli pyytänyt edunvalvojalta selvitystä kyseisen velkakirjan ehdoista. Maistraatilla ei lopulta ollut asiassa huomautettavaa.

Kyseessä on lähtökohtaisesti yksityisoikeudellinen oikeustoimi, jonka sisällön arvioiminen ei ole oikeusasiamiehen tehtävä. Näin ollen en enemmälti ota kantaa siihen, ovatko velkakirjan ehdot sinänsä tarkoituksenmukaisia tai kohtuullisia. Tämän arvioiminen on viime tuomioistuimen tehtävä. Totean myös, että oikeudenomistajien oikeudesta esittää vahingonkorvausvaatimuksia edunvalvojaa vastaan edunvalvonnan päättyessä säädetään erikseen holhoustoimesta annetun lain 59–63 §:ssä.

Yleisen edunvalvojan menettelyssä jääkin laillisuusvalvonnan näkökulmasta arvioitavaksi lähinnä se, millaisiin toimenpiteisiin hän oli puheena olevan velkasuhteen osalta ryhtynyt toimeksiannon saatuaan ja olivatko toimenpiteet olleet päämiehen edun mukaisia. Oikeusasiamies voi tässä suhteessa puuttua yleisen edunvalvojan harkintavallan käyttöön vain, jos harkintavallan rajat on ylitetty tai sitä muutoin on käytetty väärin.

Holhoustoimilain 37 §:n mukaan edunvalvojan tulee tunnollisesti pitää huolta päämiehen oikeuksista ja edistää hänen parastaan. Näin ollen myös laillisuusvalvonnan näkökulmasta edunvalvojan toimia tulee arvioida tästä

lähtökohdasta.

Saamaani selvitykseen viitaten katson, että edunvalvoja oli toiminut puheena olevissa olosuhteissa parhaansa mukaan pyrkiessään turvaamaan päämiehensä saatavan olemassaolo. Tämän vuoksi en katso hänen käyttäneen harkintavaltaansa toimenpiteitani edellyttävällä tavalla väärin.

Asian näin päättyessä myöskään maistraatti ei ollut menetellyt virheellisesti, kun se oli hyväksynyt yleisen edunvalvojan antaman päätöstilin ilman po. velkasuhdetta koskevia huomautuksia.

3.7

Omaisten tiedonsaantioikeudesta

Kantelu sivuaa tältä osin aihepiiriä, joka on käytännön edunvalvontatilanteissa havaintojeni mukaan osoittautunut varsin ongelmalliseksi. Kyse on omaisten ja läheisten mahdollisuudesta saada tietoja edunvalvonnassa olevasta henkilöstä ja hänen asioidensa hoitamisesta.

Holhustoimesta annetun lain 39 §:n 3 momentin mukaan edunvalvojan on pyynnöstä selvitettävä päämiehelle tämän taloudellista asemaa ja toimenpiteitä, joihin edunvalvoja on ryhtynyt omaisuutta hoitaessaan. Saman lain 92 §:n 1 momentin mukaan valtion, kunnan tai holhustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö, edunvalvoja ja holhustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Holhustoimesta annetun lain 60 §:n 1 momentissa on säädetty, että kun edunvalvojan tehtävä on lakannut ja holhousviranomainen on tarkastanut päätöstilin, sen tulee ilmoittaa tiliä koskevat huomautuksensa sekä luovuttaa jäljennös päätöstilistä sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Viimeksi mainitulla on oikeus pyynnöstä saada edunvalvojalta nähtäväkseen vuositileihin ja päätöstitiin liittyvät tositteet.

Edellä todetusta sääntelystä seuraa, että edunvalvonnan kuluessa omaisten mahdollisuudet saada tietoja päämiehen asioista ovat lähinnä päämiehen omien ilmoitusten tai hänen suostumuksensa varassa, ja mikäli päämies ei kuntonsa puolesta enää voi tahtoaan tässä suhteessa ilmaista, omaisten tiedonsaantimahdollisuudet käyvät vähiin. Edunvalvojien tai holhousviranomaisten (maistraatit) edustajien puolestaan on hyvin vaikea keskustella omaisten kanssa heidän tiedontarvettaan tyydyttävällä tavalla ilman, että salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia asioita samalla paljastuisi.

Tältä osin totean maistraatin selvitykseen viitaten, ettei asiassa ole ilmennyt toimenpiteitani edellyttävää virheellistä menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

3.8

Sukulaisten kuulemisesta

Holhoustoimesta annetun lain 73 §:n mukaan asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä täysi-ikäiselle, on sille, jonka etua on valvottava, sekä jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole ilmeisen tarpeetonta, hänen aviopuolisolleen varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Saman lain 79 §:n mukaan edunvalvoja voidaan määrätä väliaikaisella määräyksellä kuulematta sitä, jonka edunvalvonnasta on kysymys, jos asiaa ei voida viivyttää.

Holhousasioissa noudatettavassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä viranomaisten yhteydenpidosta edunvalvottavan läheisiin tai sukulaisiin aviopuolison kuulemista koskevaa säännöstä lukuun ottamatta. Maistraatti oli asiaa käsitellessään selvittänyt, ettei päämies ollut naimisissa eikä hänellä ollut lapsia. Tämän vuoksi maistraatti ei näkemykseni mukaan ollut menetellyt virheellisesti, kun se ei ollut kuullut edunvalvonnassa olleen henkilön veljen lapsia edunvalvojan vaihtamisen yhteydessä tai muulloinkaan edunvalvonnan kuluessa.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän Lappeenrannan maistraatin huomiota kohdissa 3.4 ja 3.5 esittämiini näkökohtiin. Tässä tarkoituksessa lähetän maistraatille jäljennöksen päätöksestäni. Samalla pyydän maistraattia toimittamaan päätöksen tiedoksi myös Lappeenrannan kaupungin 2. yleiselle edunvalvojalle.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.